

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, професора
Чурикової-Кушнір Ольги Дмитрівни
на дисертацію Михайлової Анастасії Олегівни
**«Формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів
музичного мистецтва у процесі професійної підготовки»,**
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
спеціалізованою вченою радою Д 12.112.01 у Державному вищому
навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет»

Актуальність обраної теми

Нині актуальними стають слова відомого німецького педагога Фрідріха Вільгельма Фребеля, який стверджував, що «існує час, коли освіта знаходиться в центрі суспільного інтересу». Ми живемо в період, коли інтеграція української вищої освіти у європейський та світовий культурно-освітній простір передбачає оптимізацію педагогічних механізмів нового ставлення як до загальнокультурних проблем, так і до якості підготовки фахівців, компетентність яких має відповідати світовим стандартам. Це безпосередньо стосується організації підготовки мистецько-педагогічних кадрів, оскільки інструментарій базової вищої освіти відкриває перед бакалаврами музичного мистецтва весь спектр можливостей вирішувати професійні завдання як у виконавській так і музично-педагогічній діяльності.

Важливим завданням професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів є формування їхньої музично-інтонаційної культури, що характеризується знанням інтонаційних закономірностей музики, розвинутим інтонаційним слухом, здатністю відчувати, диференціювати й узагальнювати інтонаційні зв'язки в звуковисотній структурі музичного матеріалу тощо.

Ураховуючи зазначене, немає сумнівів у тому, що дисертація Михайлової Анастасії Олегівни є актуальною для пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва.

Актуальність і необхідність розв'язання проблеми формування музично-інтонаційної культури поглиблюється, на думку Михайлової А. О., низкою

суперечностей. Слід підкреслити, що виявлені дисертанткою суперечності, без сумніву, є важливим джерелом удосконалення освітнього процесу майбутніх бакалаврів і свідчать про розвинену методологічну культуру авторки дослідження.

Слід зазначити, що дослідження Михайлової А. О. виконувалось у відповідності з Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», а також пов'язане з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва та хореографії Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»: «Формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0112U002730). Тема дослідження затверджена Вченою радою Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 5 від 24.11.2017 р.) та погоджена із рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 29.01.2019 р.).

З огляду на це, дисертаційне дослідження Михайлової Анастасії Олегівни є вельми актуальним з огляду на соціальне замовлення на педагогів-музикантів нового покоління, спроможних здійснювати системну і багатоаспектну діяльність у сучасному динамічному світі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Михайлової А. О. підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дисертаційного дослідження; системним аналізом матеріалів; великою різноманітністю теоретичної бази.

Удалий вибір теми дисертації, опрацювання та обґрунтування понятійного апарату, кваліфіковано сформульовані мета, завдання та наукова новизна дослідження вказують на спроможність автора до глибокого аналізу стану розробленості проблеми в теоретико-методичному та психолого-

педагогічному аспектах. Структура та логіка розгортання дослідницького пошуку є переконливою: від науково-теоретичних засад і визначення сутності базових понять до апробації педагогічних умов формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва.

Застосування відповідного наукового інструментарію, який складається з вдало підібраних автором методів наукового пізнання (теоретичних, емпіричних, математичної статистики) сприяло одержанню достовірних результатів, що відображено у змісті дисертації.

Дослідження базується на багатій джерельній базі. Авторкою проаналізовано 248 наукових джерел, в яких означена проблема досліджується у різних галузях науки. Підсилення рівня обґрунтованості отриманих результатів сприяло використанню праць вітчизняних та зарубіжних науковців.

Дисертація має чітку логічну побудову й складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *першому розділі* простудійовано процес формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва як психолого-педагогічної проблеми, розглянуто вітчизняні та зарубіжні джерела з теми дослідження, здійснено теоретичний аналіз основних понять дослідження, визначено сутність і структуру музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, виявлено засади формування та роль музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

Важливо зазначити, що автор аналізує як поняття «культура» та «інтонація», що є основними для розуміння сутності досліджуваного феномена, так і поняття «професійна культура», «музична культура», «інтонаційна культура», які функціонують одночасно з поняттям «музично-інтонаційна культура» і є спорідненими з останнім. Таким чином,

виявляються основні риси, особливості й структурні елементи музично-інтонаційної культури (практично-інтелектуальні та естетичні).

Результатом наукового пошуку Михайлової А. О. стало авторське розуміння терміну «музично-інтонаційна культура», що є складником професійної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, особистісним утворенням, яке охоплює естетично-інтелектуальне сприйняття, ставлення, рефлексію інтонаційної практики як особливого способу діяльності, інтонаційних проявів особистості. В свою чергу формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва авторка дисертації визначає, як складний процес розвинення особистості музиканта, становлення фахівця на основі розвитку музичного мислення засобами інтегративної музично-інтонаційної діяльності.

Заслуговує на увагу проведений авторкою ретельний аналіз сучасної науково-педагогічної теорії та практики на предмет формування в майбутніх бакалаврів музичного мистецтва або взагалі особистості музиканта музично-інтонаційної культури. Виявилось, що предметом наукових розвідок найчастіше є окремі музично-інтонаційні аспекти розвитку особистості: музично-інтонаційна модель, що розкриває специфіку сприйняття та володіння узагальненими слуховими та м'язово-руховими уявленнями в музичній діяльності; музично-інтонаційна форма як комунікативна одиниця спілкування; музично-інтонаційний розвиток дітей раннього віку; музично-інтонаційні узагальнення як засіб розвитку музичного мислення. Виходячи з цього, враховуючи методологічні та теоретичні передумови формування та системний підхід, важливим надбанням дисертантки є об'єднання окремих музично-інтонаційних аспектів розвитку особистості в комплексне поняття «музично-інтонаційна культура». Авторське розуміння музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, її структури й змісту слугували достатньою підставою для розроблення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування музично-інтонаційної культури музикантів – майбутніх бакалаврів музичного мистецтва у процесі професійної

підготовки.

У *другому розділі* дослідження Михайлової А. О. схарактеризовано сучасний стан сформованості музично-інтонаційної культури майбутніх музикантів у ЗВО, визначено критерії, показники та рівні сформованості музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів, подано впровадження педагогічних умов формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів, проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Вагомим здобутком дисертантки вважаємо обґрунтовану структуру музично-інтонаційної культури, що містить мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти, визначені критерії та відповідні показники її сформованості. Структура музично-інтонаційної культури, визначена Михайловою А. О., залежить не стільки від співацького або інструментального звуковидобування, а від розвиненого аудіально-когнітивного комплексу умінь та знань музиканта, що відтворює суспільно-культурні, поведінкові та мистецькі норми, усвідомлені в індивідуальному досвіді.

Коректним і позитивним вважаємо добір адекватного діагностувального інструментарію, до якого ввійшли авторські методики та адаптовані методики для перевірки сформованості музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Високої оцінки, на наш погляд, заслуговують розроблені педагогічні умови формування музично-інтонаційної культури: здійснення систематичного педагогічного впливу на процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів з метою формування музично-інтонаційної культури студентів за допомогою створення музично-творчого освітнього середовища; формування мотиваційної готовності студентів до підвищення рівня їхньої музично-інтонаційної культури через активізацію емоційно-вольової сфери та поглиблення естетичної спрямованості музично-освітнього процесу; поетапне формування теоретичних і практично-творчих музичних компетентностей майбутніх фахівців з огляду на принципи: взаємодії

пізнавальної, рефлексивно-оцінної та творчої активності студентів; варіативності форм музичної діяльності; суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників музично-освітнього процесу; використання активних форм і методів музичного навчання.

Практико орієнтованими є відібрані науково-методичні матеріали з питань формування музично-інтонаційної культури для підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, приклади занять, прогресивний репертуар для сольфеджування, вокалізи, скоромовки, мелодичні фігури, типові інтонації, що відображено у Додатках до дисертації, а також розроблений спецкурс «Музично-інтонаційна культура музиканта». Тематика першого розділу спецкурсу спрямована на формування особистісно-професійної позиції музиканта, а музично-інтонаційна культура розглядається як вагомий показник професійної досконалості. Естетичну пропедевтику та емоційно-ціннісні аспекти музично-інтонаційної культури в освітньому процесі розкрито в другому розділі. Третій розділ ґрунтовано на методиці розвитку інтонаційного слуху та емоційно-художніх уявлень з використанням трьох блоків мелодичних фігур, типових інтонацій і сучасних інтонаційних структур у практичному музикуванні.

Для отримання результативних даних, вірогідності висновків дисертанткою було проведено діагностування рівнів сформованості музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, проведено порівняльний аналіз показників рівня сформованості музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів різних музичних спеціальностей в контрольній та експериментальній групі на початку експерименту.

«Родзинкою» дисертаційного дослідження вважаємо застосування на практичних заняттях з музично-теоретичних дисциплін цікавих творчих завдань з майбутніми бакалаврами музичного мистецтва: «Доповнити диктант», «Створити музичний фрагмент», «Створити варіацію», «Створити акомпанемент»; розвиваючих вправ: «Зрозумій іншого», «Люблячий погляд», «Зображення почуттів», «Я знаю що тобі наснилося», «Серце і душа»;

креативних занять на тему: «Що таке музика саме для тебе?», «Музично-інтонаційна культура у Вашому розумінні – це...?», «Позитивні та негативні сторони музично-педагогічної професії», «Справжній музикант-педагог – це...».

На особливу увагу заслуговує застосування в процесі експерименту прикладів музичних творів композиторів різних епох, від античної музики до сучасних композиторських надбань українського та світового музичного мистецтва.

Той факт, що формувальний експеримент сприяв позитивному зростанню вправності майбутніх бакалаврів музичного мистецтва по всіх структурних компонентах формування їх музично-інтонаційної культури, коли після експерименту в експериментальних групах значно зросли показники творчо-імперативного рівня та знизилася кількість респондентів з інтуїтивно-репродуктивним рівнем (творчо-інтелектуальний рівень наприкінці експерименту становив 28,5% проти 20,0% на початку (з різницею в +8,5%), а інтуїтивно-репродуктивний – 20,0% проти 33,8% на початку (з різницею в -13,8%); у контрольній групі різниця між рівнями виявилася не дуже суттєвою – з різницею в 3%), свідчить про ефективність впровадження педагогічних умов.

Отже, аналіз результатів дослідження Михайлової А. О. дає підстави стверджувати, що воно має теоретичне і практичне значення для розв'язання актуальної проблеми формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. На основі проведеного аналізу та глибокого розуміння сучасної ситуації у системі вищої освіти дисертанткою запропоновано конкретні педагогічні умови, обґрунтованість яких підтверджується всім перебігом дослідження.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації Михайлової А. О. повно висвітлені в 11 одноосібних публікаціях, зокрема: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в періодичному зарубіжному виданні, 7 публікацій у

матеріалах наукових конференцій.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Дисертація та автореферат написані грамотно й оформлені згідно з вимогами пунктів пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.). Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації. У авторефераті основні положення дисертації викладені повно й докладно. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Михайлової А. О., відзначаючи її наукову цінність і практичну значущість, вважаємо за потрібне висловити деякі побажання і зауваження дискусійного характеру:

1. Схвально, що дисертанткою проаналізовано належну кількість наукових джерел за тематикою дисертації, хоча доцільно було б у підрозділі 1.1. розкрити позитивні напрацювання у галузі музичного навчання в різних країнах світу, які можуть стати орієнтиром для удосконалення музичної освіти в Україні.

2. На наш погляд, уточнення вимагає рефлексивний компонент структури музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, оскільки дисертантка, в цілому правильно визначивши складники цього компоненту, одним з його критеріїв визначає наявність емоційної чуйності до явищ музично-інтонаційної культури.

3. Хотілося б дізнатися, за якими принципами в експериментальній роботі зі студентами визначається доцільність і змістова наповненість використання музичного матеріалу.

4. На наш погляд, дисертантці доцільно розробити окремі методичні рекомендації щодо формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва, що певною мірою посилить практичну значущість даної роботи.

Зазначенні зауваження та побажання носять рекомендаційний характер та суттєво не впливають на якість виконання дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Отже, узагальнимо, що дисертація Михайлової А. О. на тему «Формування музично-інтонаційної культури майбутніх бакалаврів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки» є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну і практичне значення. Дисертація, подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Михайлова Анастасія Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук,

професор кафедри музики

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Чурикова-Кушпір О. Д.
Ученый секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Сидорівська Н. О.

О. Д. Чурикова-Кушпір